

El dret a la ciutat: La llei de millora dels barris

Oriol Nel·lo

Secretari per a la Planificació Territorial. Generalitat de Catalunya

IMPEDIR LA RUPTURA DE LA COHESIÓ SOCIAL DE LES VILES I CIUTATS*

El Govern ha tramès al Parlament de Catalunya la primera llei d'aquesta legislatura, una llei que, de manera ben significativa, té per objectiu dotar la Generalitat i els ajuntaments catalans dels instruments necessaris per tal de fer front a un dels riscos més greus que podria patir la nostra societat: la ruptura de la cohesió social de les nostres viles i ciutats.

La iniciativa porta per títol "Llei per a la millora dels barris, àrees urbanes i viles que requereixen d'atenció especial" i va ser treçada a informació institucional el dia 19 de gener, quan encara no feia un mes de la presa de possessió del nou executiu. Després, una vegada clos el període d'al·legacions, no han transcorregut ni dues setmanes abans que el Govern adoptés el text definitiu del projecte i l'enviés al Parlament.

La diligència, en aquest cas, no és anecdòtica. Tot i la millora que, en termes generals, han experimentat els pobles i les ciutats de Catalunya, determinats barris pateixen processos de degradació física i d'empitjorament de les condicions socials que afecten de manera directa la qualitat de vida i el valor del patrimoni individual i col·lectiu dels seus veïns. En ocasions, aquestes tendències, lluny d'aturar-se, més aviat s'acceleren. D'aquí la urgència d'intervenir de manera immediata.

En efecte, els barris de què parlem són espais que, per raó de mancances en espais públics, de qualitat de l'edificació, d'equipaments i d'altres, tenen preus relativament més baixos que les respectives àrees urbanes. Per aquesta raó, s'hi tendeix a concentrar la població amb menor poder adquisitiu. Això és particularment cert en un període com l'actual, caracteritzat per la ràpida pujada dels preus immobiliaris i per l'arribada de contingents de població amb pocs recursos, procedent en molts casos de la immigració. La concentració d'aquests sectors de població, sovint amb acusades necessitats socials, té, al seu torn, conseqüències sobre els preus, que s'estanquen i –com hem vist en alguna ocasió– poden fins i tot baixar. Si es confirmés aquesta dinàmica, els riscos de sortida d'alguns sectors de la po-

blació, d'estigmatització territorial, de problemes de convivència i de formació de guetos serien evidents.

El projecte de llei és una mesura necessària per fer front a aquesta situació. Així, tal com va dir el conseller Joaquim Nadal en anunciar la seva presentació al Parlament de Catalunya, la iniciativa vol enviar un triple senyal. D'una banda, als ciutadans, per fer-los evident que el Govern no permetrà que les condicions de vida i de convivència es degradin en cap lloc de Catalunya. De l'altra, als ajuntaments, per assegurar-los que el Govern els farà costat alhora de tractar problemàtiques que són, certament, locals, però tenen orígens i conseqüències d'ordre general. Finalment, al mercat, per advertir els agents econòmics que l'Administració està disposada a realitzar una sèrie d'inversions que acabaran redundant en el patrimoni immobiliari privat: si en el conjunt del país

Si en el conjunt del país és convenient la moderació dels preus immobiliaris, en aquests barris del que es tracta és d'encoratjar i enfortir el mercat

és ben convenient la moderació dels preus immobiliaris, en aquests barris del que es tracta és, precisament, d'encoratjar i enfortir el mercat. Lògicament, això s'ha de combinar amb polítiques que fomentin l'habitatge accessible i el distribueixin convenientment sobre el territori.

L'instrument més important i innovador de la Llei és la creació d'un fons financer de la Generalitat destinat a la rehabilitació i la promoció específica d'aquells barris, àrees urbanes i viles que ho requereixin. Aquest fons es nodrirà amb aportacions dels pressupostos de la Generalitat i permetrà emprendre no menys de quaranta intervencions d'aquest tipus en quatre anys. La inversió total prevista en aquestes operacions és de 600 milions d'euros, dos terços dels quals seran aportats per la Generalitat i la resta pels governs locals.

L'experiència mostra que, per tenir èxit, l'estratègia de les intervencions en aquestes àrees ha de ser integral, és a dir, abandonar les aproximacions i adreçar-se a un ventall extens de temes. Així, podran acollir-se al finançament previst intervencions de millora dels espais públics, de dotació dels espais verds, de provisió d'equipaments, de rehabilitació dels edificis, d'accessibilitat, d'estalvi energètic, d'incorporació de les xarxes de tecnologia de la informació, d'equitat social, edat i gènere en l'ús de l'espai urbà, així com de desenvolupament econòmic i social. El programa s'adreça de manera prioritària a les àrees on es combinen problemes d'involució urbanística, pèrdua o creixement massa accelerat de la població i mancances econòmiques i socials. Es tracta normalment de centres històrics, de polígons d'habitatge dels anys seixanta i setanta i d'àrees nascudes de processos d'urbanització marginal. Moltes d'aquestes àrees estan situades en les poblacions més denses i poblades de Catalunya. Però ens equivocaríem si penséssim que la problemàtica afecta només les ciutats més grans. Són moltes les viles mitjanes i les capitals comarcals que veuen amb preocupació l'evolució dels seus centres històrics.

Un bon nombre d'ajuntaments catalans ja han desenvolupat projectes de gran interès per tractar la

problemàtica de la rehabilitació urbana, projectes que han topat, sovint, amb dificultats de finançament. Ara els ajuntaments interessats podran presentar les seves iniciatives i una comissió integrada per representants de la Generalitat, els governs locals i associacions ciutadanes determinarà l'assignació d'acord amb la problemàtica existent, la bondat de la proposta i l'equitat territorial. Els mateixos ajuntaments seran els encarregats d'executar els projectes, cada un dels quals haurà de ser enllestit en un període de quatre anys. Així, doncs, el lema més adient per al programa no seria tant "suport per a barris amb problemes", com "suport per a barris amb projectes". Fa quaranta anys, Henri Lefebvre va enunciar que, entre els drets bàsics dels ciutadans, al costat del dret a la llibertat, al treball, a la salut o a l'educació, se n'hauria d'incloure un altre: el "dret a la ciutat". És a dir, el dret dels ciutadans a viure en territoris propicis a la convivència i rics d'usos diversos, en els quals l'espai i els equipaments públics siguin factors de desenvolupament col·lectiu i individual. El dret de tots a gaudir d'un entorn segur que afavoreixi el progrés personal, la cohesió social i la identitat cultural. La defensa d'aquest dret és l'objectiu central de la primera llei del nou Govern de Catalunya.

*Article publicat al diari *AVUI* el 19 de març de 2004

Oscar Rebollo

Professor de Sociologia. Universitat Autònoma de Barcelona

LA PLANIFICACIÓ PARTICIPATIVA PER A LA TRANSFORMACIÓ URBANA

Sense cap mena de dubte, la millora de les condicions de vida en els barris més desfavorits de les ciutats depèn en bona mesura del fet que les administracions destinin fons públics a rehabilitar-les urbanísticament i residencialment per mitjà de l'impuls de mesures i programes socials. Per tant, benvingut sigui el fons d'ajudes als municipis que suposa la Llei de millora de barris (2/2004) del Departament de Política Territorial. Un fons que, tal com s'especifica en el desenvolupament reglamentari i programàtic de la Llei, es concep com a instrument financer per a donar suport als programes de rehabilitació integral de barris que redactin i impulsin els ajuntaments. Però la qüestió avui dia rau en el fet de saber si és només qüestió de diners o si el problema dels barris en crisi requereix, potser amb més importància i urgència, estratègies i metodologies d'intervenció innovadores que, a més de més recursos, incorporin també més agents compromesos amb la transformació urbana i molt especialment amb els residents mateixos i amb els agents comunitaris del territori.

Les institucions democràtiques, en especial els ajuntaments, ja fa temps que inverteixen recursos

al nostre país per a la millora de les perifèries urbanes, de nuclis antics degradats i de barris en crisi. És just reconèixer que en els darrers vint-i-cinc anys s'ha fet un bon rentat de cara en molts barris que ara, a més de tenir carrers asfaltats i il·luminats, també disposen d'una creixent dotació d'equipaments educatius, sanitaris, esportius i cívics, amb un espai públic millorat i amb un parc d'habitatge públic relativament ben mantingut. Però també tenim experiència acumulada en les nostres ciutats que molts d'aquests barris han millorat ostensiblement sobre la base de dinàmiques de renovació dels residents i d'expulsió de la població resident tradicional, que passa a viure en altres barris d'altres ciutats i transporten en les seves maletes els problemes de sempre; i també tenim experiències de barris que, en no haver estat sotmesos a dinàmiques d'expulsió poblacional, esdevenen un pou sense fons en què s'abocuen recursos públics d'una eficiència força qüestionable, ja que al mateix ritme en què la urbanització es millora també es degrada perquè costa molt mantenir l'espai públic, perquè hi creix la població purament dependent de programes socials, perquè els períodes de crisi o de recessió